

АНТРОПОНІМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Особові назви виникають у мові кожного народу в різні періоди та серед різних соціальних прошарків з різних причин. Розділ ономастики, що займається безпосередньо дослідженням особових імен називається антропонімікою, а вся сукупність особових імен – антропонімією, яка є важливим джерелом дослідження лексичного багатства мови. Антропоніми – невід’ємна частина фонових знань про мову та культуру. У наш час щільність і інтенсивність тривалих контактів між представниками різних культур дуже зросла і продовжує збільшуватися. Процес міжкультурного спілкування, під яким маємо на увазі комунікативну взаємодію цілих народів та їх одиничних представників, неможливий без звернення людей один до одного, без залучення особливих одиниць мови – антропонімів. Вони слугують для номінації об’єктів соціальної дійсності. Функціонування такого засобу мови проявляється в індивідуальності вибору та асоціативному перенесенні суттєвих якостей об’єкта під час акту номінації.

Антропоніми зберігають у собі не лише лінгвістичну інформацію, але й культурно-історичну та лінгвокраїнознавчу. Велика кількість вітчизняних та зарубіжних дослідників (В. Д. Бондалетов, Л. О. Введенська, Л. В. Керова, Ю. Нємет, Т. В. Нєстєрова, Є. С. Отін, А. Н. Себрюк, О. В. Супєранська, Л. І. Дєгтярьова та ін.) присвятили свої праці вивченню особливостей антропонімів.

Власні імена пронизують усю мовну практику людини, супроводжуючи її в усіх сферах її життя та діяльності. Спеціалісти різних профілів з давна зацікавлені в отриманні найбільш повної і точної інформації, яку несе ім’я: про час, місце і людей, що його утворили, про реалії, які його супроводжували.

Спеціальні ономастичні дослідження у світі почали здійснюватися відносно недавно. Наукова антропоніміка зародилася в 19 столітті. На міжнародних теренах, початок наукового вивчення антропонімікону прийнято пов’язувати з появою праці Ф. Міклошича «*Die Bildung der slavischer Personennamen*» (1860), у якій уперше порушується питання словотвірної будови особових назв. Значний вклад в наукову дослідницьку роботу вносять, деякою мірою, німецькі лінгвісти. В НДР плідно працювала секція мовознавства при Лейпцигському університеті. У тісному зв’язку з Лейпцигськими ономастами працювали співробітники секції мовознавства університету ім. Шиллера в м. Йєні. Від 1966 року до складу цієї секції входила група учених відділення інституту діалектології.

Результатом праці творчих колективів в НДР були численні публікації та статті, надруковані в таких лінгвістичних журналах, як, наприклад, *Sprachpflege, Zeitschrift für Germanistik, Zeitschrift für Slawistik, Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaftliche Kommunikationsforschung*. Ще однією із фундаментальних західнонімецьких праць з ономастики є монографія В. Зайбіке, присвячена власним іменам, яка висвітлює всі аспекти німецької антропоніміки – термінологічний, історичний, соціологічний, стилістичний і географічний, а також специфічні ономастичні питання (фонетика, морфологія, словотвір) [1, с. 62].

У соціокультурному аспекті німецької мови суттєвими при найменуванні є кілька основних факторів, так певну роль відіграє питання естетики, благозвучності. Визначальними чинниками тут може бути значення імені (етимологія), мода, фонетична сумісність імені та прізвища, престиж, претензії на винятковість, соціальний статус, тощо. Зустрічаються антропоніми, які на перший погляд несумісні, так як їх фонетичний образ в німецькому мові не дуже гармонійний, зате ім'я вибрано модне: *Jacquelin Schulze, Natascha Raschke, Jan Müller*. Згодом до таких «неспівзвучних» імен звикають. Унікають імен, які несуть неприємне змістовне навантаження.

Імена людей як і традиції та звичаї відображають своєрідний дух та характер народу. Точніше мова йде про імена, які утворилися в ті часи, коли народ розвивався самостійно, про імена від сивої давнини до сьогодення через які предки звертаються до прийдешніх поколінь та передають їм свій дух та знання. Умовно можна розділити німецькі імена на дві групи: стародавньонімецькі і іншомовні, що прийшли після поширення християнства.

Стародавньонімецькі імена склалися, як правило з двох основ кожна з яких мала свій сенс. Такі імена повинні були впливати на долю людини, сприяти йому і оберігати. У древніх документах (750–1080 рр.) вказані близько 7000 двокореневих німецьких імен, більшість з яких були чоловічими.

Якби не було історії, легенд та науки, то ми не змогли б говорити про численні чоловічі та жіночі імена, які є відлунням зброї, війни, боротьби та перемоги. При цьому деякі з них збереглися лише в піднесеній літературній мові, а повсякденні форми вони втратили назавжди. *Hild, Gund, Bad, Wig* є еквівалентами слів «боротьба», «битва», «війна» [2, с. 35–37]. З грецьких та римських джерел до нас дійшли відомості, що германські жінки теж брали участь у війні, щоб бути ближче до своїх рідних, вони підтримували воїнів своїми криками, піклувалися про поранених, вітали та прославляли переможців, але також мусили гинути зазнавши поразки. Існували жіночі імена з такими частками: *Hildigunda, Hildiburg, Wigand* (воїн), *Wiglef, Lodewig*. Щит називався *gand*, тому імена

Rantowic, Bertrand. Велика потреба у боротьбі та перемозі лежить у імені *Waldomar, Sigiwalt*; пізніше у *rich* (могутній): *Ricohard, Frithurik, Ermanarich* [3, с. 95].

Першими християнськими є імена найвидатніших апостолів *Johannes, Petrus, Paulus, Jacobus, Philippus*; до них приєднується цілий ряд святих: *Michael* (верховний янгол), *Christoph, Georg*.

Інша частина імен має іншомовне походження. В контексті німецької мови звертаємось до народів Греції та Риму. Благородний та здібний народ Греції виявив багату фантазію навіть у своїх іменах. Імена були переважно духовного характеру, стосувались благородних якостей та занять. Це доводить велика кількість імен на *kles* (слава): *Perikles* (дуже відомий), *Sophokles* (відомий мудрістю) та імен на *kle*: *Kleophanes* (випромінюючий славу). Багато з них стосуються становища у суспільстві, першості, уособлюють в собі позначення чоловіків, які відповідають гомерівським рядкам: «постійно намагатися та бути кращим за інших». Імена римського походження від першого та найважливішого заняття Стародавнього Риму, землеробства: *Agricola* (селянин), *Fabius, Cicero, Piso* (бобовий, гороховий, віковий чоловік) та скотарства: *Porcius* (той хто розводить свиней) [4, с. 88–87].

Пізніше необхідність точного позначення та розрізнення стала актуальною у повсякденному житті такою ж мірою, як і у документах. Для того щоб знати, який *Hermann, Heinrich* чи *Johannes* мається на увазі потрібні були доповнення, які б зробили можливою ідентифікацію осіб. Ці доповнення (прізвища) бралися від імені батька чи назви певного заняття, відповідали якійсь видатній рисі характеру чи давалися за місцем проживання.

Існує кілька груп відповідно до яких в давнину люди утворювали прізвища. До першої групи належать такі прізвища, які походять від простих імен. Процеси утворення таких прізвищ могли проходити по різному. Проте найпоширенішим способом є наступний – Вільгельм чи Вернер мали синів та дочок (*Sohn/Tochter des Wilhelm/Werner*), або дітей називали за матір'ю (*Tochter/Sohn der Grete/Agnes*). Звідси походить тип прізвищ *Wilhelm, Werner, Heinrich, Grete*.

Іншу групу прізвищ визначають ті, що вказують на походження. Коли ми говоримо про походження це не обов'язково місце народження. Інколи це було тимчасове місце проживання, що подіяло як джерело імені: торговці центральної Німеччини, які торгували на вулицях Нюрнберга (*Nürnberg*), називалися нюрнбергцями (*Nürnberger*), ті, що вели торгівлю в Брабанті (*Brabant*) – брабандцями (*Brabander*). Місце походження позначалося, наприклад, прийменниками *van, von*.

Важливою групою прізвищ є позначення роду діяльності. Ці позначення використовувалися від початку як прізвиська, а потім ставали

прізвищами, але за умови, що заняття довгий час залишалося в родині.

Позначення професії з ключовим словом «*Landwirtschaft*»: *Bauer, Gärtner*.

Назви професій з ключовим словом «*Wald*»: *Förster, Harder Holzner*.

Назви професій з ключовим словом «*Nahrung*»: *Metzler, Metzger, Fleischer*.

Назви професій з ключовим словом «*Textilien*»: *Hechler, Färber, Schwärzer*.

Назви професій з ключовим словом «*Leder*»: *Gerber, Weisgerber, Lohgerber*

Назви професій з ключовим словом «*Metall*»: *Bergmann, Knappe, Hauer*.

Назви професій з ключовим словом «*Holz*»: *Zimmermann, Wagner*.

Назви професій з ключовим словом «*Gesundheit*»: *Bader, Heiler, Leichter*.

Назви професій з ключовими словами «*Kriegshandwerk*» та «*Rüstung*»:

Fend, Grotefend, Fenrich, Hauptmann, Waffler (Waffenträger), Schildknecht.

Назви професій з ключовим словом «*Spielleute*»: *Spieler, Tänzer, Springer*.

Антропоніми відіграють значну роль в соціолінгвістичному аспекті адже слугують засобом ідентифікації особи. Витоки власних імен прослідковуються історично. З кожним етапом розвитку суспільства з'являлися нові варіанти їх в мові. Така тенденція спостерігається і в сучасному світі. Процес номінації відповідає спрямуванню ХХІ ст.: моди (кумири), співзвучності, тощо, та все ж не упускається й важливість прадавніх найменувань та особливо їх значень.

Список використаних джерел

1. Антышев А. Н. Имена. Немецкие антропонимы / Антышев А. Н. – Уфа: Башкирский гос. аграрный ун-т., 2001. – 238 с.
2. Naumann H. Das große Buch der Familiennamen / Naumann H. – Augsburg: Weltbild, 2005. – 320 S.
3. Seibicke W. Die Personennamen im Deutschen. 2. Aufl. / Seibicke W. – Berlin/New York: de Gruyter, 2008. – 244 S.
4. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Ермолович Д. И. // Заимствование и передача имен собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода. – М.: Валент, 2001. – 200 с.